

ВОЛЬНАЯ Беларусь

Тыднёвік палітычны
і літэратурны.

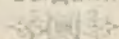
Умовы падпіскі:

На год.....12р.
На поўгода.... 7р.
На 3 мес.... 1р. 50к.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: г. Мінск Захаравская, 18. Тэл. 770.

Нерамена адрэсу 50 к.

Год выдання II.

№ 4. 1918 г. 28-го студня. 1918 г. № 4.

Гісторыя Беларусі.

(Часть № 3)

Найдаўнейшым князем у Полацку, пра якога сустракаем мы пісанні ведамасці ў летапісным «Сказанні», быў Рогналод, каторы князіваў у X стагоддзі. Дачку Рогналодаву, *Рогневу*, прымушова ўзяў за сабе замуж Візантыйскі князь Уладзімір, ад каторага Рогнеда мела сына Ізяслава. На часці свайго сына *Ізяслава* Уладзімір абудоваў места Ізяслаў (цяпер вострава Мінск, г.б.) і аддаў потым яму гэтак месца ўсе Полацкае княства, як спадчыну Ізяслававу. Ад Ізяслава пайшла галюза ліня полацкіх князёў. Гэта дзеліцца гаворыцца пра галужную княжэскую тэму, што ў той час былі і мясцовыя князі, якіх лічылі ў шмат якіх дробных княствах на Беларусі, як напрыклад, явялялі Турнаўскі, Пінскі, Гарадзенскі, што часта ці былі спадчынымі ад Візантыі, ці Полацкім княствам. Ад гэтых дробнагарадскіх князёў німа пазней ведамасці і ролі ў гістарычнай жыццё Беларусі німа. Намак іншым княжэцкім ліня князёў Смаленскіх, хопі яна і ў галужных ліня, але добра захавалася ў гістарычных дакументах.

Ад Ізяслава пайшла галужная ліня князёў полацкіх. Гэтую ліню можна выдзяліць асобна гістарычных князёў, бо яна была аддзячана ў гістарычнай жыццё Полацкага княства, а Полацкае княства адыграло на Беларусі галоўную ролю, як Візантыя княства на Украіні.

Найважнейшым фактам, каторы паказваецца ў гэтых адносінках была Вялікая Русь з Руско-Украінаю. А гэта адносіны былі ў гэтым намі для раздзялення гістарычнага перыяду—*рурыцкага перыяду* і *беларускага перыяду*.

У 1003 годзе князіваў у Полацку Ізяславаў сын—Брачыслаў. За часам Брачыслава, а так само і падчас князявання яго сына—Усеаслава, адбывалася разгарбаванне полацкіх князёў з кіюўскімі. Цікава ў гэтым гістарычным часе згадваецца тое, што князі раз, як толькі на кіюўскім землях нападалі полаўцы ці які іншы дробны вораг, дык Ізяславаў і Брачыслаў прымавалі спасе хатын сваякі, каб разам барацца ад іх і супольнамі сіламі прагнаць ворага, але калі ім выпадала ісці пайшою на князёў полацкага роду, дык яны ўсе нападвалі і дасягалі перамогі, каб ісці на полаўца. Часам князіваў Усеаслаў Брачыславі-

ча галужным чынам і вядомым сваім браннем кіюўскіх князёў з полацкімі. А калі ўзнік бы ўвагу гэты адносіны паміж беларускімі і украінскімі (кіюўскімі) князямі, тоды ставецацка зразумелым, чаму кіюўскіх князёў ні дасягалі з кіюўскімі «свабодным» для брання (змагання) з полаўцамі, што і змяшчаў старадаўня *песняр-беларусь* у «Слові пра полк Ігарау». Усеаслаў Брачыслававіч як раз наваў з кіюўскімі князямі ў змяшчэнні былі калі рэчкі Нямігі (нідалека ад Мінску, у 1007 г.) у «Слові пра полк Ігарау» гаворыцца, што ён «отворы врата Новгороду», праз што і распачаўся гэты бой на Нямігі.

Падрабіння гэтак справы вост, як апісаны ў «Слові». Ад Новгараду ён «скачы волюком до Нямігі и до дудук». А на Нямігі: «Силою стелют, головами, молотят щипы харалушными, на тощ живот клещи, щипи дуду ад тѣла, Нямігі: кровью берези не бодогонь (жытам) бхуць щипи...». Фактычным падрабінням гэтаго бою, на ведамасцім летапісца, гэты кіюўскі князь Ізяслаў, Святаслаў, і Усеаслаў узялі Мінск, але пачуў з вайскімі да сябе страцілі. Гэта відаць з таго, што кіюўскі, а не полацкі, князь прымушаны быў праці: ціру і, на змярэнню, пануеціўся са збожжам на ачаўнае. Ён пакінуў да свайго лагеру, які стаў за Днепром, калі Орша, Усеаслаў з двума яго сынамі і тут усіх іх скаціў і адрэз у палон да Кіева.

Цікава доля гэтаго князя пачынае таго, як ён дачу у палон. Праз год, як кіюўскі князь праціў бой з немігемі, кіюўскі абунтаваліся проці яго і выбралі сабе на дасяжанне (на жрэбю) за кіюўскаго князя Усеаслава Полацкаго, каторы пад гэты час быў у Кіеві у палоні. Але Усеаслаў князаваў у Кіеві толькі 7 месцаў, а потым вярнуўся да дому. Пра гэта вост, як кажа *песняр* у «Слові пра полк Ігарау»: «дотчеси стружкѣ злата етола киевскаго» і пакінуў Кіев,—пайшоў да свайго роднаго Полацку.

Усеаслаў займецае пачынае нейка ў гісторыі Беларускага краю. Яму напачынаваў прылучыць да Полацкаго княства многа асобных, удзельных кня-

*) Цяпер гэты рэчкі базай што перасыха і толькі на праддзельна разліваецца і часам заталачаваецца ў Зібіну. На рэчцы (ручэі) гэтак рэчкі пераходзілі вадзіца ў г. Мінску і злучаліся на Няміжскай. Ад гэтых злучэнняў адны ручэі, каторы іны ад пачынаў дубіць.

Ніхай жыве Вольная Беларусь!

Зьмест № 4: Гісторыя Беларусі, I.

Напісана: Наш правоніс, Я. Леско; Ні ро-
тузан сьцягм, а сэрцам Фікса В. Леско;
Вершы, рэзны аўтару: Днісмы і іншых
аўтарам і др.

ствау, як напрыклад, Мінскае, Відабскае, Оршынскае, Мельцельскае, Лужоўскае, Друцкае, Лягоўскае, Слуцкае і іншыя. Напат частка Лівоні пры яго «князіваўню» залежала ад Полацку. Праўда, пры Усеаславі Полацк два разы пераходзіў да рук кіюўскіх князёў, але Усеаслаў усе гэты ўмеў захіліць і захавань славу роднаго княства.

Гэта пры яго ў «Слові пра полк Ігарау», гаворыцца, што «князь Весеаслаў людм судыше, князем грады ридаше, а сам и поч илькомь рыскаше: на Кіеву прыскаваше до кур, Тьмутароканя, великому хьрови (сопцу) вьлкомь путь перерыскаше. Тому в Полоцкѣ позвошица внутрениу рано у Святѣм Софѣи, а он в Кіевѣ зноу слышаше».

Той факт, што Усеаслаў пакінуў пасебя сябе памяткі ў мнестві легендаў і апавяданняў, утвораных народам, і тое, што ён так яркама змялеваны *песняром* у «Слові», сведчаць, якое вялікае гістарычнае значэнне мела яго князіваўне для Беларусі і якую вялікую ролю мае той гістарычны перыяд для гісторыі Беларусі, на працягу катораго ён князіваў. А князіваў Усеаслаў 87 гадоў і намер у 1101 годзі.

Прывадом яшчэ адну цікавую цытату з «Слова», змяшчаюць у гэтым гістарычным перыядзе:

«... и Дивна болюмь течеть оным грозным Полочаным над клипшам пачинах. Едино же Ицелав сын Васильков позвоши своим острѣм мечи ошеломи литовскѣи, притрени славу дѣду своему Весеаславу, а сам над ирденскими щипы на кровзѣи трави притрениа литовскѣи мечи».)

Так *песняр* «Слова» мастацкі змяшчаў буйныя гістарычныя падзеі полацкае зямлі. Сула, кажа ён, скаламуцілася, бо тут асцяло, гдзе яна прыскае, перайшлі агнем і яноч полаўцы. Дзёньна закламуцілася, бо на ёй змяніліся літоўцы. Гэтае асцягове наведзэнне сведчаць пра тое, што як раз у той час на зямлі Беларусі наўзятлі зноу спаконвечныя хатын войны, —войны беларускіх князёў паміж сабою, а ў тым войнах умяшчалася і Літва. Гэты беларуска-літоўскімі войнамі ні малі істаціа пазачалінымі гістарыя кіюўскіх і чарніўскіх князёў, каторыя часта выстулілі, як проці полаўцаў, так і проці літоўцаў. Праз гэтакіх войнаў, што паусталі на Беларусі і ачаўнілі кіюўскіх і чарніўскіх князёў арабілі тое, калі летапісца, што «уныли гости» і «ошлеме песне», бо ўжо трубы трубаць горадасці,—гэта значыць, што пачалі пачынаць аблі літоўскіх князёў. У пачатку полаўцаў на рускіх землях пачынаў «Слова пра полк Ігарау», паміж іншым, змяшчаў:

*) Ізяслаў Васильковіч, князь Полацка, князь Турнаў і быў збожжам дубіць.

Дружэўнае
беларускае СССР
імя У. І. Сяпіна

ніх князеў (Усесалявых унусаў), дэпартацыю іх за тое, што яны сваркамі сваімі пакланяюць паганых на земле Рускую.

Калі разумені, песьняра ў гэтым меі-сім «Слова» так, што войны Полоцка з Літвой адбіраюць сілы кіюскіх і чарнігаўскіх князеў, заміж таго, каб іх абярнуць проці паганцаў, то тады зразумела, якое значэнне маюць полацкія князе да насконаў паганцаў на Русь: яны рас-цярпшывалі рускія сілы.

Ужо гаварылася з пачатку, што паміж паломнікамі Іааналава—Іааналавічамі і паломнікамі кіюскіх князеў—Іраславічамі была нічымніца смяртэльная варажэня. Чым палесніц гэтыя гістарычныя зьявішчы—вядома. Магчыма, што за банкію, якая патрапіла ў лясцік, пра смерць Рогвалода і прымушовае адданне Рогвалода за Уладзімера, хаваюцца некія выдатныя племянныя рахункі, якія ўвайшлі ў традыцыю і выліліся ў агульнай зына-вісцы аднаго племяні да другога. Тут, паміж іншым, можна нагадаць змаганне за право на Ноугарад і Некоу, а гэтак само імя «Белая», што азначае—кіруючая, або старшая, кізалежыная, маючая право на першынаство.

Перарываецца гістарычнае жыццё Беларусі (полацкага часу), як асобнага дзяржаўнага арганізму з тако моманту, калі перад сваёю смерцю Усесаля падзяліў Полоцкае князства на удзелы, як гэта рабілі князі кіюскія і іяныя. З гэтага самага часу і хроналагічная гісторыя полацкіх князеў становіцца невыразнаю. У летапісах полацкія князе пачынаюць гэты надзел унамінаюцца часцей за ўсе пад адным агульным імем: «Рогвалоджы вну-жы». Внутры справу яшчэ і таа рэч, што ўсе беларускія князе мелі у тым часе па два імяны,—адно паганскае, а другое хрысціянскае, і калі яны унамінаюцца пад адным з гэтых імен у пісаных дакумен-тах, дык зноў-жа толькі па імяні, а яі дзе ні зазначаецца, як яго звалі на бацьку. (Апрач таго, полацкіх летапісаў гісторыя нам ні захавала і пра полацкае княз-ство пішуць толькі кіюскія і іяныя чу-жыя летапісцы, якіх мала цікавіло жыццё чужога племяні. Яны пісалі пра полацкіх князеў, калі жыццё іх краю спа-тыкалася з жыццём полацкага княства, а працуючы выпадак ім ні было патрэбы пісаць пра чужынцаў. Ды і адкуль яны маглі ведаць у падрабінцах, што робіцца за межамі іх роднаго краю? Выпадкам да-чуваліся, выпадкамі і упаміналі ў лета-пісных апавяданнях. Такім чынам бачай-што імя іяныя магчыма сці ўстапавіць пачынаю хроналагічную і спадкаемную зьяву паміж князямі хоць-бы адной акой—нібудзь князеўскае ліні (апрач, здаецца, Смаленскае, пра каторую захаваліся да гэтаго часу дзволі пачына і поўныя ведамасці).

(Працяг будзе).

П. Нечыпорэнка.

Наш правопис.

Да гэтаго часу беларускія кніжкі і тасны друкаваліся так, як хто уважаў зручнейшым і густоўным для сабе. Дзе-ся гэтак ні даво, што аднакія словы ў адной і той-жа выданню пісаліся розна, ані патрабавалі чытаць—чытаць, сэрца—сэр-

ца, жыццё—жыцце і т. п.. Ні кагомы пачынаю правопису, разуменяца, і пісалі іначай нельга было.

Але ні глядаючы на гэтую ніпа-насьць і расходзячыся густам у драбні-цах, тым часам, усе пагалжаліся на тым, што трэба пісаць так, як чуеш.—што ў асноўнай пачынаю правопису павінна быць фонэтыка, а ні этымольогія. Усе наразумеліся на тым, што слова павінна пісацца так, як яго адчувае вухо, а ні так, як гэта вымагаецца будоваю слова на этымольогіі. Напрыклад, згодна з этымольогічным правописам трэба пісаць: *голова, ворона*, а па фонэтыч-наму—*галава, варона*, або гэтак, як гавораць.

Практыка паказала, што фонэтычны правопис самы просты і для кожнаго зра-зумелы, а так само ані званія ні пераш-каджае легкаму разуменню надрукавана-го, як заўважалі, некаторыя прывычныя да этымольогічнаго правопису. Толькі за-бабонны і кізвыкляя навіна прымушвалі іяных скрыва пазіраць на наш фонэтыч-ны правопис. Тым часам, пры этымольо-гічным напісу грудна сказаць, як-жа людзі гавораць—гэтак, як напісана, ці як небудзь іначай? І толькі дзякуючы ні фонэтычнаму правопису ў старом беларускім пісьменстве, нам трудна уявіцца сказаць, як-жа гаварылі беларусы гадоў 300—400 назад? Іначай кажучы, мы ні можам ніпер сказаць, як акантавалі да-ней беларусы сваю будзённую гаворку?

Такім чынам, глаўнае і асновае пра-віла нашаго правопису павінна быць та-кое: *пішы так, як чуеш*.—*як адчу-ваецца слово вухам*, напрыклад: *гала-ва, вада, дарагі, дарогі*. Але таа ці і-начай рожнасьць гаворак і ні аднакая вы-маўленне слоў, а так само бажанне ухі-ліцца ад памылковаго а то і сваякарэ-скаго [у законах] талкавання напісанаго,—перашкаджае захаванню гэтаго прын-цыпу да канца. Практычнасьць вымагае адступіцца ў некаторых выпадках ад пра-вопису на фонэтыцы. Гэтых адступленняў ні няма, і кожны гриматыч чалавек іх логка запамітае. Усе яны маюць на ма-ці аднастайнасьць і аднакасьць, аднооб-разнае правопису і адначаснае мяркуюч-на з гаворкаю ў тым сэнсі, што даюць поўную магчымасьць чытаць слово так, як дзе прывыклі яго вымаўляць. Напры-клад, калі мы напішам словы: *гора, по-ля*, а ні *гора, поля*, то гэтым азначым род і адначаснае захоўваем фонэтыку слова, бо ў некаторых междоваскых так і га-вораць: *гора, сэрца, мора*. А што даты-чыць тых, што прывыклі вымаўляць гэ-тыякія словы на *а* ці *я* (*мора, гора, по-ля*), то тут трэба азначыць наогул, што ў беларускай мові галосныя гмаікі (звукі) *о* і *е*, калі яны стаяць у слове без навіску (без ударэня), заўсёды вымаў-ляюцца, як *а* і *я*, і хіт яі гавораць:

мора, сэрца, гора, той, чытаючы борца гэтыя словы ў друку, заўсёды прычытае іх, як *мора, сэрца, гора*.

Заўважымым гэта, паройдзена да выкладу тых адступленняў у фонэтычным правопису і некаторых асобных правілаў, якіх крэсьна трэмацца пры пісанні. Ім вымагаюцца практычнасьцю і адна-стайнасьцю ў правопису і, разам з тым, надзяючы яму стройнасьць і ўпэўненасці. Мы прыядам найбольш важныя сара-іх, што кожнаму кідаюцца ў вочы.

§ 1. У беларускай мові спыткаюцца трыкія адказы: *ні, не і ня*. Дзеля ад-настайнасьці трэба ў на усіх выпадках пісаць: *ні*, як у немцаў «nicht», на-прыклад: *ні пайду, ніграбны, ні трэба*.

§ 2. Безгалосныя галосныя гмаікі ў іменніках (імянах іх іменнасьці) у беларускай мові заўсёды вымаўляюцца мяк-ка, таіі сапачаюцца на мяккі галосны га-маік, дзеля таго паміж імі мяккаго ма-ку стаяць нітрэба, напрыклад: *пазачне, выданне, жыцце*, а ні—*мажамне, выданне, жыцце*, як іяныя пісалі да гэта-го часу.

§ 3. Калі слово азначае сярэні род, каторы паказецца па ныванню *нае*, і ні мае на аюпнім галосным гмаіку на-віску (дзіця), дык ато трэба каптаць на літару *о* або *е*, напрыклад: *мора, гора, поле, задатке, колыве*.

Апрач таго, з напісам гэтых слоў трэба сагласоваць і іяныя, да іх дада-ныя, словы. Робіцца гэта дзеля таго, каб аддзяліць даіняты род ад жалочаго, на-прыклад: *диро ляжало, кніга ляжала*. Так само словы нізвучнаго роду трэба ад-значыць літараю *о*, напрыклад: *стало зьмеркацца*; аж у катчу напісанаго, не-в-ти зрабілося.

§ 4. Чынікі, або глаголі, ў белару-скай мові бываюць с кароткімі і доўгімі канчаткамі, напрыклад: *нясе*—мае карот-кі канчатак, *нясець*—з доўгім канчат-кам. Усе глаголі кароткія павінны кан-тацца на літару *е*, і толькі пачына пачы-нятых і літары *р* трэба пісаць *а*, на-прыклад: *чытае, гуляе, піша, танюра*.

Літару *е* трэба захоўваць і ў доў-гіх канчатках, напрыклад: *чытаець, гу-ляець*, хоць-бы на аюпні склад і ні падаў навіску. І наогул, усе глаголы ў другой і трэйдзій асобі ніперашняго та-су павінны сагласавацца ў напісу з пра-вописам гласолаў с кароткімі канчаткамі, іначай сказаць, у канчатках гэтых гла-голаў павінна захоўвацца літара *е*, на-прыклад: *чытаеш, гуляеш, пішаеш* [бо *піша*, а ні *пішае*]. Але ні будзе памыл-кі ў такіх выпадках замяніць літару *е* на *і*, напрыклад: *чытайі, пішыі, гуля-йіць, білііць*.

Увага. Чынікі зьмяшчаюцца на! дзе спрахаты. У беларускай мові часта трапіліся, што між у адной междовасці, азіадам,—першае азіадам было кароткае, то ў другой—яно было доўгае і канчаток, напрыклад: *ясе*—*ясець* [дзіця—дзіця]

Ад конторы тыднёвіка «Вольная Беларусь».

3 № 4 канцаення тэрмін месечнае выдання. Хто хоча атрымліваць журнал пачае, той павінен аднавіць падпіску. Бо з № 5 выдання прыпыніцца.

Вяста з кожнага выдання літаратуры і тэатру ў тым вымярэнні, каго адомілі, складзе не мае падпіску.

§ 5. Прыкметнікі, а такія само замяж-іменнікі [мёртвыя, і] у пачатку [ро-хтэлы,] пачае аднае лічба трэба кан-цаць на 20, калі націск у слоўні ні па-дае на перадапоўніці складу, напрыклад: *добрага, сінняга, беларускага, нашага, вашага, але-скупнога, дурнога, сляпога.*

§ 6. Усе прыкметнікі хвосцяванай ліч-бы, ні гледзячы на род, трэба канцаць на я, напрыклад: *новыя, сталы, новыя, хвілі, новыя, новыя.*

§ 7. Калі безгалосны галмак ні ясна выяўляецца, дык яго выяўляюць, мяня-ючы слоў і ставячы пасля іменнага га-лосна галмак, напрыклад: *год—годы, хлеб—хлебы, плот—платы.* Зрабіўшы гэ-та, стае ясна якую літару трэба пісаць.

§ 8. Галмак *д* у беларускай мове ні-колі ні бывае мяккім, а калі *д* мяккі-

чаенна, то пераходзіць у галмак *дз*, на-прыклад: *дзіця, а ні дзіця, дзякуй, а ні дзякуй.* Гэтак само у беларускай мове німа мяккага *т*, а яго заўсёды перахо-дзіць у *ц*, напрыклад: *ты—цябе, сьвет-сьвеціць.*

§ 9. Пасля *ж, ч, ш*, трэба пісаць *ы, а ні і.*

§ 10. Галмакі *з, с і дз*, аддзяляючы ад мяккіх галосных *е, я, і* галмак у другімі, ні галмак галмак, а так само перад *ць*, заўсёды змяняюцца лі-тараю *б*, напрыклад: *змест, зьнік, сьпеваць, але, згінучы, схіснуцца, ске-мін—шнэцца без б, бо тут маецца гар-тавы галмак.*

§ 11. Калі іменнікі [імена густеств.] канчаюцца на *ка*, то перад складам *ка* пасля *з, с, дз, ць*, заўсёды будзе ста-іць *б*, напрыклад: *Аўтоська, бацька, гразька, дзязьяка, або: калі іменнік канчаецца на б, то ён захавваецца і перад ка.*

§ 12. Словы, якія ў адной лічбі канчаюцца *не, цце, але*, у хвосцявай лічбі канчаюцца на *і*, напрыклад: *пытан-не—пытанні, лахмоне—лахмёні, вя-селле—веселлі.*

§ 13. Калі трэба аддзяліць безгалосны галмак ад галоснага, то паміж імі ста-іцца *ы* або *і*, напрыклад: *зьяца, зьбу, падеу.*

§ 14. Трэба пісаць: *перад, прэд, без, чэраз, цераз*, напрыклад: *пераві-сань, прэдастайнік, безмежны.*

§ 15. У беларускай мове вельмі часта галмак *я* без наіску пераходзіць у *і*, напрыклад: *міне, цябе, ішчэ, цяпер, за-між—мяне, цябе, яшчэ, цяпер.* У гэ-тым выпадку трэба пісаць так, як гаво-раць.

§ 16. Злучаныя словы павінны зьлі-вацца літараю *а*, напрыклад: *добрачын-насьць, новагодні.*

§ 17. У словах чужых, ні беларускіх, трэба трымацца іх уласнага правопису, дадаўшы ім беларускую акантацию, на-прыклад: *комітэт, сонныяны, мелодія* (мелодія) і т. д.

Рэшта правопису беларускага правопису будзе выкладзена ў напісанай пра-фі-льолага Б. Тарашкевіча граматыцы, ка-торая толькі дзякуючы аяжкім варукам і граматычнай падбалацы беларусаў, ні-магла зьявіцца ў друку да гэтага часу.

Я. Л.—я.

К. Вяслы.

Ні розумам сыцяміу, а сэрцам.

(Пьеса з выкаваго жыцця на 4 акты).

(Зьмя. № 2).

Дзея чацьвертая.

(Хата Дорашава. Стол засланы абрусам. У ха-ці сам Язэп, матка і Наста).

Зьмя. XV.

(Тыя самыя і Янка, Грышка, яго хрышчоны баць-ка і яго матка).

Янка. (пераступаючы парог). Дык «я» ак стну гаво-рыць, дык усе роўна, як вёсда ў касьцелі. Ну, старога і пра-брало, і памыкаў стары.

Матка Грышкава. Нахвалены Езуе Хрыстус! (Баю-чыся, спыняецца у баку, за ёю Грышка, наперад вы-ступіла хрышчоны, ён жа і валастны суддзя).

Язэп. На чым, аман!

Хрышчоны. Велар добры Язэпу. Як маецца самі?

Язэп. Добры велар!.. А нічога-ж. Як самых Бог гадуе?

Хрышчоны. Дзякуд, вратаеся на-шху.

Язэп. Праходзіце далей ды сядзіце у нас.

Хрышчоны. А ўжо-ж прыдзіцца, мабыць, прысвеціці, бо-го на-стой, — кажуць людзі, — ні плаціць. (Надыходзіць да-лавы і вітаецца з Язэпам).

Язэп. Гэта праўда, судзі! Яшчэ і так людзі кажуць: па-сідзі у нас — дома госьці будзець.

Хрышчоны. А яшчэ і так людзі кажуць: той ні госьці у каго душа сьветы, той госьці, у каго душа уявляе да нябес.

Язэп. І то праўда, судзі. Той для нас самы дарагі госьці, бо-го ўжо болей ні убачыць, з ім разстаецца на векі.

Маці. (да Грышкавай мацяры) Садзіся-ж. Маданія у вас, — і ты Грышкава. Варууся, дзякуд Богу, жыць-здоровы?

Грышка. Варууся, хвала Богу (цалуе руку старо-му і старою).

Дораш. О, які малайчына стаў!

Хрышчоны. Малайчына, — хопі бы і жавіць, дык мож-на, абы хто замуж пайшоў. (Дастае кісет с тутуном ды набівае люльку).

Дораш. Мусіць у самога махорка? Дав ты мне на зьлю-ку. У мяне выялася. Сягодня быў у мястэчку ды забыўся кушці.

Хрышчоны. (падае кісет). Проша!

Дораш. (набівае люльку) Цяпер гэты баку пайшоў у мору, дурнуча розная; махорку толькі у Лёзара і дастаюць настаячкую.

Хрышчоны. Моладзь цяпер махоркі ні хоча курыць, а ўсе каб пацкую, як ты казаш, дурнучу розную. (Дастае крэсіва ды высыкае агонь).

Маці. Мож сэрвічак даць прыкурыць?

Хрышчоны. На што гэта сэрвікі? Сэрвікі грошы кантуеюць. Сэрвікам я прыкурываю зьлюку адно ў воласы, як у су-засідаю (Сячэ агонь). Пешта ні высыкаецца. Дрэва ні агніво варожыць. А во, высыкае!.. (Кладзе у сваю л-ку і люльку Дорашову зубку, кураць).

Хрышчоны. Сын прыехаў?

Дораш. Прыехаў. Адыхае з парогі.

Хрышчоны. А Ярэму мусі прыбытак Бог паслаў?

Дораш. Паслаў.

Хрышчоны. Дачку ці сына?

Ярэп. Сына.

Хрышчоны. Гэта добра. Сын на сьвет радаўся — пры-бытак у хату, кажуць добрыя людзі.

Дораш. Тым часам куму на прыбыток скардзіцца? Пра-з кожную два годы — і прыбытак.

Кум. Праціку Бога, кум, ні псыдзеш. Што Бог да-тое і добра.

Дораш. (жартуючы) Мож тут і ні Бог... Кажуць да-людзі: калі сам ні плох, тады дае і Бог.

Хрышчоны. Ну, кум старайца, дык яму і прыспраўна.

Кум. Ні так дауно і судзіла перастаў старацца.

Хрышчоны. Ну вядома. А чаго-ж мне было ад люд-

астваіцца. (Посыла паузы) Дык гэта сёння і хрысціян спраўлялі?

Дорах. Сёння.

Хрышчоны. Але-ж ні п'яныя нешта?

Дорах. Былі п'яныя ды працыярозіліся.

(Усе маучаць)

Маці. Можна к нам самі за патрабай якой прышлі, ці так?

Хрышчоны. А блізка таго, што за патрабай.

Дорах. Якая-ж у самых патраба?

Хрышчоны. А зразу і ні скажаш, якая патраба. Калі на парадку разказваць, дык гэта было так. Павячэраў я сёння, чым Бог паслаў, ды ўжо лезу на печ патраць сыніну, а дзед і кажу сваёй Макрыні: ці падаеш, кажу, Макрына, — нос мне нешта засьвірбеу. Напэўна гарэлку піць буду. А яна мне: «ці на гарэлку, ці хто хвігу дасіць, бо і на хвігу, кажа, часам нос сьвірбіць». Толькі яна мне гэта сказала, яж прыходзіць мой хрышчоны. «Будзь ты, кажа, за бацьку роднаго, — намажы у Дораша купоўнаю зрабіць». — «Ну, — падумаў я сабе: «баба прауду сказала: ці на гарэлку нос сьвірбеу, бо ці з п'янымі грашымі даступіцца да Дорашоваго тавару». Кажу я гэта самае і салдату, а ён мне: «Нічога, кажа, бацька, — калі Бог паможа ды дзядзька Ізэп захоча, то ўсе добра будзе!» «Вядомае, кажу, дзедо: калі Ізэп Дораш захоча, то і нас с табой будзе!»

Дорах. (здаволены) Мякка, судзія, сьдэліш, што і кажаць, — павучыся у воласкі. Але каб прышлося што да чаго, то і сам з Дорашом мог бы паспрачацца.

Хрышчоны. Ну, дзе мне з Ізэпам нягання ды і хто з ім патраіць нягання? (посыла паузы). Ну, дык каб гэта і згавор які зрабіць, калі на добрае пойдзе?..

Зьвяя XVI.

(Тыя самыя і Костусь).

Кум. (устае з лавы на сустрэч увайшоўшаму Костусю) Бог і пісара добраго майм навісаць нам умову!

Костусь. Здароу. Антосі! (вітаецца). Якая-ж гэта умова?

Бацька. А вот.. салдату у нас некі тавар спадабуся, і хоча ён у нас купіць гэты тавар. Але вот ні зная, што гэта за тавар такі?

Костусь. Дык і я ні ведаю. Трэба спытаць у купцоў. Маці. Можна-б маладзенькі купец нам сказаў, які гэты тавар у нас спадабуся яму?

Кум. А ты, салдат, барыш е сабою майн?

Грышка. (пасьміхнуўшыся) Без барыша ні іні..

Кум. Ну, калі барыш ешь, то я скажу, за якім таварам яны прышлі. (Наста хаваецца за печ).

Хрышчоны. (цібы здзівоўана) Ну, а як сам можж знаць, які нам тавар патрэбні? Ні мада у наш Дораша ўсёзьякаго тавару..

Кум. Во ці я, мысліш, ці бому ніколі дурны!

Хрышчоны. Не, я гэтаго ні мысьлю.

Кум. Ці я ні думаў некалі, што май Армян даражэй за ўсе тавары на сьвоні; што яны такі тавар, што я за золата ні купіш, а цяпер..

Хрышчоны. А цяпер што?

Кум. А цяпер за канечку аддаў-бы..

Костусь. (сьмяючыся) Здорава п'янаеца!

Кум. Аддаў-ба!.. Дык ты, салдат, калі майн барыш, дык проста кажы: а прышоў к табе, дзядзька Ізэп, прасіцца..

Хрышчоны. Пачакай, Ярам, — чаго ты забігаеш наперад? Нічо ціляты у нас самых языкоў ні аджывалі. Мы самі сьлашам.

Кум. Ну дык ськары ж кажыце, а то ты да яна, а дзедо ніяк.

Хрышчоны. (да Дораша) Д.. калі на тое пайшло, то Дораш блізка таго і прауду сказаў, бо які-ж маладому хлопцу гэты тавар трэба, калі ні маладыя хлопцы..

Бацька. А-а! дык гэта самі п'яватанца з нашымі захачамі?

Хрышчоны. Так, сват, хопь патраі мала. И ўжо падаў Грышку: глядзі, салдату, ці ні паконлівае с нёбе Ізэп, — ці ні пакартаваў ён над гэмі?

Бацька. Не, сват! Ні я, смех і ці дзедо жартаў паклікаў а сьвон Грышку. Даў мне Бог на старасці долю і нчысьце, паслаў мне ўсе, што я хацеў, толькі сьвету мне Бог дагатуў ні пасылаў. А сёння мне Бог і сьвет паслаў праз майго сына мілаго, і я ні патарэжу беднай сьраты. Сам я бому бедны і беднаго напінеш паміжаваць; і ўсе мы п'яніцы адзім аднаго жалюць за тое, што ўсе мы брацца і п'яніцы адзім за аднаго трыманца, і адзім аднаму дапамагаць, і адзім аднаго шкадаваць.

Хрышчоны. Прауду, сват, кажаш, — аж зноба віць сьлухаць.

Дорах. Гэта мне сын мой сёння сказаў і заўсёды кажаў ён пра гэта, але-ж я ні разумеў што, а сёння асьветлеў.

Хрышчоны. Гдзе-ж нам, кемным людзям, разумець вучоных людзей, каму Бог сьвет даў.

Дорах. Нічога, сват! Мы цемныя, а бацькі нашыя можа яшчэ цямней былі. За тое дзедо нашыя угледзілі сьвет. Нынэ ўжо скажучь каму трэба, што мы хопь пемныя ты ні сьвоні: што у нас есьць душа, каторая любіць сьвет і сьвоні.. (да Грышкі). Ну, сыноч, калі табе спадабалася дачка мая, то я ні праціваю, — бары яе за сьбе..

Грышка. Дзякуй табе, татачка (цалуе у руку).

Бацька. Падзякуй, сыноч (паказвае на Костуса) яго, што ён ні забіўся, як с табой у канцелку гуляў ды наначет сьвоні, а сёння заступіўся за нёбе.

Грышка. Дзя Божа нам здароўя і чаго вы самі сабе жадаеце, Костуські! (Костусь паціскае яму руку).

Наста. (выходзячы з-за печы) Дзякуй табе, мой татачка (цалуе у руку). І табе мой брацішка (цалуюцца).

Костусь. Будзіце здарова і нчысьце, мая сьвоніца, павучыце сабе, сьлухаць таты і мамы і ні забываць мяне! Я ні магу жыць разам з вамі, — мой шлях іны, але я спаконным і нчысьце, калі вы нчысьце, і гарую таты, калі горэ у вас.. А цяпер я папрэну Янку задрэць, а яны ды заўсёды міне на пакзал. Мне трэба сьвоніцы на мейсё.

Маці. А, мой сыноч, як ты скоро нас навідаеш! Хопь бы ты гэты вечарок пайшоў з намі, пасху-бы заўтра рэчыца..

Бацька. Набудзь, сьвоня калі можаш, а то і сьвоня без нёбе нчысьце будзе.

Наста. Набудзь, брацішка, хопь на заручынах маіх.

Альжбета. Набудзь, сьвонічка, наш жалюсмітэк, хопь на гэты вечарок!

Костусь. Ну, добра, — застануся з вамі на сёння, пап'янаеца райн; можа ці скорі ўгледзіцца.

Хрышчоны. Во, сват, добра, — высьце з намі нчысьце барышні! (Дастае с кішэні дзьве пляшкі гарэльні ды ставіць на стол).

Бацька. (да маладых) Ну, дзеткі, трэба ж нас на-благаславіць! Старая, аа сьвоніго Мікоду, нашнаго асьвоніка перад Богам. (маці падае абраз, маладая становіцца на колені).

Бацька. (хрысціць маладых) Ніхав жа вас, дзеткі, Бог благаславіць, нчысьце, домія надысьце і ведам доўгім. Жывеце згодна, у паслушнстве адзім аднаго ні асьвоніка адзім аднаму намагайце. (малыя цалуюць яго у руку).

Маці. (бярэ абраз і хрысціць) Ніхав нас, дзеткі Бог благаславіць!

Бацька. Благаславі і ты, сват, замест бацькі роднаго.

Хрышчоны. (благаслаўляючы) Ніхав нам сам Бог дасіць, што сам хоча!

Бацька. Благаславі і ты, сьвоніца.

Грышка. (плачучы) Ніхав нас, дзеткі.

блажэнніц, сам пан Бог з неба высокага, што ўспадзіў на-шае гора і схізіўся да нашае беднасці і даў нам тое, чаго мы ні заслужылі (да Язэпа, маткі і Костуса) А мае сва-точкі і мая сваяцка! І сваім ляман ні веру, якое пачасце па-смау Бог марну даінатку. Пі пагардавалі вы намі бездошны-мі. Ніхай вам Бог панае з высокага неба, чаго вы самі са-бе просіце.

Бацька. Богу дзякуй, сваяцка! (маладыя устаюць)

Бацька. Яна, павяжы ты блікні свата Базыля з яго Ганнай, і сваіх на што клічучь.

Янка. Добра. (выходзіць)

Бацька. Ну, а піер проша да столу; (хрышчонаму) Лезь, сват, на кут! (маладая завязвае накрыж свату ручнік).

Хрышчоны. А мая дачка, яна міне і у маршазкі праізвае (цалуецца з маладою, а яна яго потым ца-луе у руку).

Костусь. Ну, вот піер ям на дастойству будзеце садзець на першым месцы.

Хрышчоны. Гэта трэ было свату сесці на першым месцы, але ж кажучь людзі: тосць — нявольнік, — у чужой хаці сваіх нарадкаў ні навязвае. Трэба сядзіцца, гдзе кажучь (са-дзіцца у кутку).

Дораш. (да кума) Ну, а ты, кум, каля маршазка.

Кум. Я буду глядзець, але свата Аляжбета сядзе, — там і я; бо мая жонка піер, сам ведае, на рахунах ні лядзе.

Аляжбета. Не, сватка, забываю сваю жонку піер горшы прах, як калі.

Дораш. Ну, сватка, сядзіць тут, на аўсдоні; ніхай ужо і сват піе сядзе, бо ўсе роўна, кижучь людзі, блудлівага кама за лому ні прылучаю. (Аляжбета сядзіцца, налева ад кум; сам Дораш у канцы стала радом с хрышчонным. Старая ставіць на стол закускі: сало, сыр, масло і інш. Костусь сядзіцца з другога канца ста-ла, на лаві воддаль).

Бацька. А ты ж, Костуська, чаго так далека сеў, — хадзі сюды! (паказвае каля сёбе)

Костусь. Нічога, мне і тут добра. (Роля Костуса за сталом больш цікавая: ен весела пасьміхаецца на жарты таго ці другога гасця, прабуе закусваць і т. д. Наста выходзіць с хаты; Грышку садзяць каля хрышчонага).

Дораш. (наліўшы чарку). Ну, хто ж бы нам спра-шу пачау?

Кум. Я з Аляжбетай пачну.

Дораш. Пачкай, кум! Ты у сядзюшніцой справі ма-лазасны. Гэта трэба маршазку напанаць, — ен у нас сядзіць свата старым. А калі маршазка дазволіць, то я буду прасіць пачаць справу майго сятні, бо ен тут першым вітаваў нас.

Хрышчоны. І дазволь і прыму свата пачаць.

Дораш. Ну, сям, пачні. Ты у нас гасць і на паче-ці пі будзець, — паслухай ужо нас.

Костусь. (устзе ды барэ чарку) Ну, добра, — я пачну. Ну, пачаўшы свата, будзеце здаровы!

Хрышчоны. На здароўе!

Костусь. Нічо а здароўе і пачасце маладых. (вы-півае да пелавіны чаркі).

Хрышчоны. Ну, сваток, у самае дно! Каб і нам ні брыдка было ды даставань.

Кум. На мяе дзелі, як сват хоча. І і сам ды даставу.

Костусь. Вот бачыце, сват, ні трэба і паказваць. (Налівае чарку ды ставіць перад хрышчонным, а сам адыходзіцца на свае месцы).

Зьвяа XVII

(Ганна сядзіць і сват Базыль з жонкаю; наперадзі Янка).

Ганна. Напавалены Баўс!

Дораш. На веці, ахці.

Ганна. (да Дораша) Трэба біць свата, што робіць крыма, як злодзей. Пачау справу у почы, нікому нічога ні сказаўшы. І і пірага ні сьнекзла. Інчэ добра, што мая дзед таралкі меу мянну, а то не з чым было-б і прысці.

Дораш. Ну, нічога, — добра будзе і без пірага; кі бі-лі-б, каб прыйшлі і без таралкі.

Ганна. Ого без таралкі! Што-ж за гаска на чужой прыходзіць. Я і так ні хацела ісьці.

Базыль. Ах, ты манюка! Як толькі прышоу Янка, дык ні можна было ўдзяржыць. Пойдзем ды пойдзем, і камзэлькі ні хацела мне дастаць.

Ганна. Гэтак, як і ты. Як прышоу Янка, дык камі свочыць з ложка, як аяц; забываю, што і павсяліца перад гэтым балелі. Давай, давай, Ганка, камзэльку старай! Пі даў мне і ложка памыць (усе гэта гаворыцца жартоўна).

Дораш. Ну, годзі вам сварыцца, — ідзеце вось за чар-кай мірмшца (Ганна падчас размовы нешта ставіла на лаві і падыходзіць да столу).

Ганна. Да я вот бачу свата Костуса, — яго ж Бог з неба скінуу. Пі ні ен тут і сесьць застрэлічыцкам у гэтай справі?

Костусь. (ухільна) Не, сватка, тут ужо пачалі беліцца.

Ганна. (здароўкаючыся) Пі здароу, сваток, як маіцца?

Костусь. А нічога, як бачыце. (Адначасьне Базыль вітаецца з другімі гасцямі. Уваходзіць, часова вы-шаўшая, майні-гаспадыня).

Ганна. (да яе) Во, цетка, Бог клопату паслаў! (ві-таюцца і цалуюцца).

Маці. (да Ганны) Ідзі-ж, сядзіся. (Ганна падыхо-дзіць да столу і вітаецца з Аляжбетай).

Ганна. Во цетка, ды не радасны майні — і сям прышоу і яса-лае прыжес.

Кум. (нібы з дакорам). Ого-ж сакатуха гэтая Га-зыліха, Пазуль яна тут усіх абодзе ды с кожны нагаво-рыць, і псулі засьневаюць.

Ганна. Ну, ну, вістыднік! Бабу кінну адну, а сам я-бось прышоу, каб выйці.

Кум. А хіба ж ты сьпань сюды прышла? А што тычы-ца бабы, то яна у міне сесьць: во Аляжбета пры баку сядзіць.

Дораш. Ну, сватка, годзі кума ладіць. (да хрышчо-наго) Пускай, маршазак, далей.

Хрышчоны. Да каго ж мне піць? Малэды ні мяе, ка-лау мяе...

Кум. (да Аляжбеты) Давай, сватка, насповаем, можа да нас прапусціць. (сьлеваюць)

А хто пьнець, таму называюць.

Хто ні пьнець, таму ні даваяюць.

А хто пьнець — чалавек добры,

Хто ні пьнець — чалавек вясні.

Кум. Во, і да нас прапусцілі! Ну, дык здарова будзь, Аляжбета!

Аляжбета. На здароўе, сваток! (кум налівае ей чарку. Костусь ужо німа; Аляжбета ні ведае да каго піць і пытае) Да каго піць мне піер?

Кум. Да мяе пі. З майго боку і сонцо усьхадзіць. Гэ-та і пачалі ні так, як трэба.

Базыль. Не, сват! Калі на прауду пайшоу, дык сонцо тут, з нашаго боку усьхадзіць, прымерна, як раз проціў мар-шазкавай зьвіны.

Кум. Ну, брат, німа дурану. Гэта дасяла маршазка можа трэба аляжбета сонная, а у нас сям сонцо сьвіць. Пі да мяе, Аляжбета!

Аляжбета. Ну, то здароу яна будзь, сваток!

Кум. На здароўе! Во, піер і ты нашай куціны сьва-то. Пі ні майні, сватка Ганна, сватка ўжо чаго, ні ты, сват Базыль?

Базыль. Ні масм. Мы саусім і гаварыць, забымся.
Ганіа. Спарэв жа ты дай нам у році прамачыні,—
можэ што і сляжам і песню сьпяем.

Куш. Ну, калі так, то здарова будзь, свацц!

Ганіа. На здаруе! (закрывае налітую чарку ру-
кою і зьвяртаецца да усіх) Ну, ніпер я ні пунчу дазай,
пакуль ні сьпяем Ізэлу песні.

Хрышчош. Я гатоу разам тры засьпяваць, абы толь-
кі свацця гарэлка ні патрымлівала.

Ганіа. Ну, дык пачнем! А дзе-ж гэта Янка дзеўся,
ваш сьнявуш пастаянны? Ці ні свацц ён зег? А сват Костусь
і Настая куды унек?

Мані. Іны ў другой хаці там.

Ганіа. (устае з-за стала ды ідзе да печы. Там
на тапчане сьпіць Янка; будзіць яго) Уставай, Янка,—у
гаспадара заручыны, а ен сьпіш! (Янка выходзіць і па-
цягаецца).

Дорах. Хадзі, Янка, выні! (Янка падыходзіць ды
пые).

Ганіа. (адчыніўшы хату) Сват Костусь, ідзе ты
там? Вядзі сюды Насту,—сьпяваць будзем. (уваходзіць Ко-
стусь, за ім Наста) Сват яшчэ ні забўся паўня нашых
песняў, і памочыж нам?

Костусь. Памагу, памагу,—з вялікай ахвотаю! (усе
збіраюцца навакола стала).

Ганіа. Ну, дык якую-ж нам песню? Каб якую вя-
лікую? Бады, сват Яган!

Дорах. Не, ні люблю я васелях. Засьпевайце мне де-
він: «Салавейка лугавы». Гэтая песня пры дзядох сьпівала-
ся і нам спадбалася.

Ганіа. (пачынае).

Салавейка лугавы,
Ні той рано да зары,
Ні буды ты сьнявкрай!
Мая сьнявпроу дзіва
Да зарыны ўстае,
Мая работу варажы.
Сама у лесе бродзіць дзіва.

Вот яму да сёна сьло,
Ніде агоў ні гідно.
Аж у нас агоў гарыца,—
Май сьмях готырыца!
—Трыба, смеху, жонку бін,
Трыба да пачуцця,
А то жму разлучаці.

Еду поле—ні віно,
А другое—ні чутно.
А на ўраіне ўзасьдзіжы—
Аж мілая гуляе.
І алаточкам маюе:
—Ні адзі, мілы, да мне,
Бо ні возьнеш ты мене!
—Хочі коніка страчу,
Ты мілую ўбачу.
Хочі талюку алажу,
Ты мілую ачы!
Сьвае мілая шудзі.

(Скончыўшы песню, некі час маучаць).

Дорах. Засьпевайце мне лшча, мае мілыя: «Чырвоная
каліна». (сьпеваюць).

Чырвоная каліна,
Ты ў лесе стань.
Ты ў лесе стань.
Іхдай ты жадэй.
Ты жадэй жадэй.
Пагры зьбіжэй.
Малая дачушчя
Смута, пісцела.
Ці гадзіць боді?
Ці сьвету ні дождзі?
—Мне гадзіць ні дожді,
Мне сьвету дожді,—
Аб тым мне жадэй,
Ніто ні дау Бог дожді.
Што ні дау Бог дожді,
Ні мой радзім?
Ні мой радзім?
Пачаць, пачаць!
І сьва, і гідэй.

Каліна-каліна,
Ты ў лесе стань.
Ты ў лесе стань.
Ды стомы жадэй.
А ні тым мой см.
Цярпела стань!
Ты боді сьрата
З мілым шлюб брата.
З мілым шлюб брата.

І сьва ж аді раді.
А ж аді раді раді.
Ні сьва, ні гідэй.
Ні сьва, ні гідэй.
Усе жадэй раді.
—Ой, Божа мой, Божа!
І вышчэж неба!
Ні дай жадэй, Божа!
Засьпанаго жадэй.
Бо жадэй той жадэй.
Бо жадэй пачушчя,
Ды што жадэй раді,
Ты жадэй жадэй.
Ураіны жадэй.
Сьмяху жадэй.
Ды жадэй у сьва.
Ды жадэй у сьва.
Ды жадэй у сьва.
Ды жадэй у сьва.

Ды жадэй жадэй.
—Ой, жадэй, мой жадэй!
Сьмяху жадэй раді.
Ні жадэй жадэй брата.
Ці жадэй жадэй.
—Ты жадэй жадэй.
Сьмяху, радзім.
А жадэй жадэй.
Ні жадэй жадэй.

Янка. Вот песняцца, дык песняцца! За душу бара, да
самае сэрца шчыпце (за сьзнаю чуваць скрыпка і цым-
балы).

Дорах. (гледзючы ў вакно). Гі, да гэта Міхалка
з моладзю дамоу парочайца. Міхалка! сюды хадзі і моладзь
с сабою ядзі!

Зьзява XVIII.

(На сцэні с шумам і гоманам зьяўляецца моладзь).

Дорах. Вы ведаеце, куды вы, чаго я вас паклікаю?

Дзяўчына. Ведаім.

Дорах. Ну, чаго-ж?

Яна-ж. Напачынь нас, дзядзька, хочым.

Дорах. Напачынь? Бачым ты,—нічо-ж ні наседзе. Я
хачу сына жаніць і хачу выбраць адну з вас за нявестку сабе.
Ну, вот ты, Магдалена, пойдзеш за майго сына?

Дзяўчына. Ні пабуду!

Дорах. Чаму?

Дзяўчына. Бо лепшаго маю, во гэтаго (абнімае
нізграбнаго хлопца, той адбіваецца, усе рагочуць).

Дорах. Ну, Міхалка, выні ды заграй ім, каб аж тара-
каны ў шчыліні затаньвалі, а вы пачаеце, пачаеце ні-
не старога; па нясеці усіх напачу. (дае Міхалку чарку
гарэлка і закуску; моладзь становіцца ў пары).

Куш. Хіба ў міне ногі адохнуць, калі я буду сьдэсь,
калі музыка грае і цымбалы бьць. Хадзі, свацця Аляксей!

Базыль. Ідзі, баба,—тушым і мы с табой.

Дорах. Хіба і мне с старою ўспомініць моладзю?
Хадзі, ці што, сьтрай! (музыка грае; усе пачынаюць
скакаць).

К. Васілю.

(Заслона спадае).

(Канец).

Той сьняк урочы.

Вы, што біліся з варогам
І клялі галоны,
Варочайцеся жа з Богам
У гэты Год Новы.

З Новым Годам, бране мілы,
Хлебаробе з вескі,
Ніхав Бог прыспорыць сілы
І здароўя тропкі.

Ніхав спорыцца камені
На мазольным трудзе
У хляве, гумне і плеші.

У гаршку, у арудзе.

Гарэвау ты восень, лето,
Валіу многа поту,—
Спажывай здароў-жа гэта.
І ні знай апапоту!

З Новым Годам, бране стрэ-
ны,

Што сьдзіш у палацы,
Ты, што сыты і блізечны
І с мужой жыю працы.

Бу ты сьвацця, ні на жарты,
Ды ў віне вунаўся,

Гуляу ема, грау у карты
І у пуху качаўся.

Скіль атласы і лдва-бы,
Шубу с сабзіллі,
І забудзі, што біу ты
«грабя»,—

Параўняйся з намі.

Пакінь дыху, паве брані.
Бо ле ні тріба.—
Будзем разам працаваці
На кавалак хлеба!

Стары Улес.

З Новым Годам, ролны бране,
Нічасны пача!
На таба ні раз мо' у хаце
Там сьмяху плача.

Выгледзіць дэспі, жонка
У часе нінагоды,—
Ці ні стужне у вилонка
Іх татулька ролны.

Або калі, як галубка,
Прагледзе вочы,
Ці наворнецца Якубка.

Паном прасваднікам.

Дзякую, паночкі, вам за прасвадню! Але я на тую ўдзінку дарогу.
На якой прадкі ды людзі хадзілі
І сваіх унукаў за руку вадзілі.

А таму йшчы розні, бісупы садовы,
Той і сёння можа падзяцца калядкі
І пайсці ад заўтра ў паншчыну на нова,
Можна адрэчыся бацькаўскага слова.

Кытурацца роднай, дзядзай гаворкі
І ні уваходзіць ні з кім у споркі.
Бо на што сьпірацца і на што тут біцца.
Ці-ж ні лепей ціха наляком зрабіцца?

Гэтаго нікому ні забараняць.
Кожны мае волю, — мая гэта с крывь.
Скажу толькі тое: дзе-ж разгуд здаровы.
Каб я адрэкаўся прадзядзай мовы.

Няст перш-на-перш чужыя ў калымі,
На ступах на хадзі, як сядзець пры місцы.
Но, у душы ніколі тое ўжо німае.
Што праз дзедка с песьняй пры калымі
Уліто!..

Вось адрэкацца народу — на што ж гэта
Згодна?

Ад ітасцыя такога ўкрыў мяне, Божа!
І я вось, паночкі, адтаньце с прымусам.
Наляком ні быў я — пачуў беларусам.

А. З.

Беларусь.

Безьці слаўно цэннае ўсім і камяніце.
Што вымаўляецца с пашанай дзі-
нянем:

У чым паянае бацькаўшчыны скрыта,
Раздзім крыў, гдзе мы адуна жывём.

Старонка мілая, ты многімі забыта,
Шмат сьлінь сьмяю тваіх адвечным
спом.

Змятка родная, сьлязамі і потам зліта,
Мы да жыцця с табой унаскрысьнем!

Хочь знаймецца ў табе няродным валакіта,
Імун твая ні да сьлябом сьвіта,
І ні адзім прадасць нябе Іскарыот...

Але табе яшчэ ўсё-ж, мані сямдзіта,
Сядзіце верныя, што сьмяюць зьліта,
А з іх калісь паўстане твой народ.

А. З.

МАРЫ.

І мста і сьрашча мяне часам бывае,
І ў сьніх уздымаюцца жалы.
Ах, як жа прымаюць заападыняе
Мяне безмяжова тавы!

З вайны бы ўдзвух, адвонца, тавіцеся
У той дзень, калі вайна была;
Нуды-б, відавочна забыцца-б, разбіцца,
Няма-б паўноч быў шыр!

Там мовы-б сьцяпа прамові бішэкай,—
Марытава думка ні ў іх,—
І дэда-б і воля тае гудзі гудзікай,
І дум-б быў і ашчэ...

Я. Журба.

ДОПІСЫ.

(Ад нашых дадзічынаў).

Оранбург. Як толькі зьявілася нападэн-
ня тое, што гаспадаром на Беларусі стане
Беларускі Народ, беларусы, раскіданыя
на розных гарадох Расіі, пачалі прабу-
дзіцца ад летаргійнага сну і сталі бу-
дзіць сваіх братоў і адікаць іх на рабо-
ту, каб хоць чым нібудзь дапамагчы сва-
ёй бацькаўшчыне. Началася гэтая работа
і ў нас у Оранбурзе. Прыхільнікі белару-
скаго руху залажылі гурток, сталі збі-
раць грошы, выпісываць беларускія га-
зеты, чытаць іх і раіцца, чым і як да-
памагчы роднай Беларусі. Шмат аб чым
гаварылі, спрэчаліся, але ўсе сшыліся на
адным, што трэба як можна скарай на-
роўніца «дамоў» і там працаваць. І
праўда, усе гэтыя людзі шмат што ма-
лі-б зрабіць, каб яны былі дзе небудзь
на Віленшчыні ці на Міншчыні і ма-
лы зрабіць для роднаго краю, калі бу-
дунь далёка ад яго.

Што-ж трэба рабіць, каб усе раскі-
даныя ўсюды беларусы аярнуліся да сва-
ёй бацькаўшчыны і ўзяліся за тую ра-
боту, каторая так патрэбна ёй цяпер?

Над гэтым пытаннем вярта падумаць
і трэба аб ім пагаварыць і нараіцца.
Мне здаецца, што ўсе беларускія арга-
нізацыі аб гэтым ужо думаюць і абме-
няюць з імі думкамі ні шлодзіла-б, а гэ-
та можна зрабіць праз нашыя газеты.

Ніхто, здаецца, ні будзе спрэчацца,
што цяпер на Беларусі патрэбны свае
інтэлігентныя сілы, там ні мойсцо пера-
хінчыкач. На вёсках і мястэчках трэба
каб доктарамі, фальчарамі, вучыцямі,
пісарамі і г. д. былі свае, беларусы.

Нашыраванне кааперацыі і ўселякіх
хаўрусоў патрабуе шмат сьведомых лю-
дзей. На пошту, тэлеграф, залезныя да-
рогі, ўселякіх майстэрні патрэбны людзі,
але людзі падзігаваныя да гэтаго, і такіх
людзі срод беларусаў ёсць, але жыюць
яны на чужыні і іх трэба склікаць да дому.

Мне здаецца, што за гэтую работу на-
вінна ўзяцца Вадзікая Беларускай Рада^{*)}.
Ёй адной належыць права кіравання ад-
будаваннем Беларусі і яна мае право
авань да сябе таго, хто ёй патрэбен. Каб
дапамагчы Вадзікай Радзе ў гэтай нідэ-
кай рабоці, усе беларускія арганізацыі
чужых гарадоў павінны саставіць сьпіс-
кі грамадзян, каторыя маюць ахвоту аяр-
нуцца ў свой родны край і працаваць у
роднай старане, і гэтыя сьпіскі паслаць
Радзе. У сьпісках трэба паказаць, хто і
адкуль, чым займаўся раней, што цяпер
рабіць, колькі грошы зарабляе ў мо-
сці, чым хацеў бы заняцца, аярнуцца
с-дамоў, і ўсё другое, што будзе па-
трэбна Радзе.

^{*)} Пасля Усебеларускага Зjazdu Вадзікая Бе-
ларуская Рада пераехала ў Іркуцк. Яе адрас:
Іркуцк, Замка, абраныя на дзятні, Р. 1.

Маюць такіх сьпіскі, Рада, ці дру-
гі ўстанова, ёю паслаўлены, будзе моць
магчымасьць падбіраць патрэбных сабе
людзей і памагаць нароўніца тым, хто
гэтаго ні можа зрабіць цяпер на нідэка-
ту грошай ці на другіх якіх прычынах.

Было-б надта добра, каб гэту спра-
ву цяпер абмяркавалі з усіх бакоў і па-
чылі не выпадунца.

А. Шайко.

Нямецкія варункі міру.

Як павялямае член мірнай дэлега-
цыі расійскай, А. Каменю, нямецкая дэ-
легацыя ў Брэсьні надае гэтыя канкрэт-
ныя варункі міру:

У руках нямецкаго войска апакоці-
ца ў няперашнім часі, апроч Паралеу-
ста Польскаго, губэрні: Курляндская,
Ковенская, Гродзенская, $\frac{1}{2}$ Віленскай,
часць Мінскай і востравы Моозунд.

Частку гэтае тэрыторыі немцы жа-
джаюцца неабавіць ад сваіх войск пась-
ла дэмабілізацыі арміі расійскай. Дат-
чыцца гэта трэцяй частцы занятай імі
Мінскай губэрні, уласна, балот Шін-
чыны. Тэрыторыя гэта мае каля 10 тыс.
кв. верст. Усе другія землі, занятыя нем-
цамі, застаюцца ў іхніх руках. За тое
Расія павінна вывясці сваё войско з ка-
пітоў дагэтуль часці Аустрыі і Турцыі.
Агулам, занятая немцамі частка будзе
каля 215 тыс. кв. верстаў, з насельніц-
твам 20 мільёнаў. Гравічная лінія, аб-
ведзёная немцамі, замыкае выйсьце з за-
токі фінскай, утварае з Моозунда бал-
тыцкі Гібралтар і разрывае на родзі
беларускі і латышскі па лініі, вы-
годнай для нямецкіх стратэгічных мэтаў.

Разам с тым, немцы жадаюць такіх
умоў міру, каторыя забяспечылі-б ін-
тарэсы нямецкіх капіталістаў у Расіі. Ні
здавальняюцца яны апартам за страт, якія
павесылі нямецкія падданья ў Ра-
сіі, пры рэквізыцыі і ліквідацыі магна-
сыяў у часі вайны. Немцы хочуць ства-
рыць такіх варункі для свайго капіталу,
пры якіх няперашняй дыржаўная беза-
даіца пашла-б яму на карысьць: яны ма-
юць плян вылікіх конферэй, вылікіх за-
купаў сыраўца ў Расіі і шмат чаго дру-
гога.

Словам, нямецкія варункі міру на-
кладаюць на Расію цяжкую контрыбуцыю.
«Гэты мір, — закончыў Каменю — ні мо-
жа быць прынятым пралетарскімі парты-
ямі, які праз той урад, які гаворыць ад
імені гэтых партыяў.»

На гэты рад рэд. і сьліт. ашчэ.
Трошкі скалау вылікую прамову на та-
му аб сучасных мірных перагаворах.

Трошкі прымаўся, што немцы ашу-
калі расійскіх дэлегатаў, апакоцілі іх
сшытку на абразжаную міру быў ашчэ.

ей і контрбудуны. У свой роўн. нямецкія умовы міру адражэн ад Расіі, востравы Мосунд, частыя Беларусь і Вільня і частыя Украіны. Граница канцэсія каля Брэсту.

«Гіткая граница — каля Тронкі» — гэта для Расіі с. поспадат стратэгічнага, эканамічнага і этнографічнага, і аусім нямецкія варункам заможнага міру».

Дактэр Тронкі прызнае, што нямецкія смовы міру вымагаюць крывай контрбудуны у сумі каля 8 міліярдаў Тронкі запісвае, што улада на канцэсару будзе прымушана арабны м і пра гэтых варунках.

Нізалежная Украіна.

11 (24) студня г.г. у мом апублікацыі у Юм IV-ы універсал абвешчаны аусім нізалежную Украіну.

Нязалежнае Малой Рэчы, в каторым была аправадана апошняя рэдакцыя універсалу, было велікі людзі. Шмат публікі чакало гэтаго гістарычнага акту. А гадзіні першай у ночы прафтар Грудзюскі прачытаў універсал. У пачатку універсала гавора, што народ крайнікі смучаны вайной, а тымчасам рэз народных канцэсару у Петраградзе прапашае арабны мір, заклікае да нойска вайны, якую пачынае сьвятлой. Разам з тым, народныя канцэсары выдуюць братаў і братаў, пасылаючы с Петраграду немчане войско чырвонай гвардыі, якою аправадзіць тэснадарку народу украінскаго, каб не безплатна абыскае у Расію, ні асталяючы нават на пасенне. На краю рамно-дзіней шайкі грабежнікаў, дзеяцца кроу пачынаюць людзей. Усе гэта прышчае Рэчу, ні чакаючы украінскаго ўстаноўчаго сойму, распачаюць становушыя ахоты: «Дзея гэта» — кажа далей універсал — каб дашесці за канца справу іру, упарадкаваць край, захавані дабрабыт і мір, мы, Цэнтральная Украінская Рада, абвешчаем: ад гэтаго часу украінская народная рэспубліка становіцца нізалежнай, свабоднай, суверэннай гасударствам народу украінскаго. З усёй сьветлі сусветны, як Расія, Польша, Аўстрыя, Румынія, Турцыя, — Украіна будзе жыць у агоды і прыязні, але ні воля і іх ні мае права ўмешывацца у жыццё нізалежнай украінскай рэспублікі. Уладу у ей нізалежна будзе толькі украінскаму народу, ад імяні катораго, покуль абіраюцца сойм, упарадзіць будзе Украінская Цэнтральная Рада, як прадстаўнік работнікоў, селян і салдат, і не выкаваўшы орган, каторы ад гэтаго будзе называцца «Рада» народных міністраў.» Рада міністраў павінна вельмі распачаць ужо перагаворы аб міру аусім самадзельна і дашесці іх да канца.

ні аправадзіць умяці ні ні жыць перашаючы з боку якой бы-то ні было таскай быўшай расійскай імперыі і зацвердзіць демократычны мір, каб народ наш распачае уласнае жыццё у агоды і агоды. Што датыча большайкоў і іншых гвалтоўнікоў, якія нішчучы наш край, прывадуем ураду, выступіць з імі на рашучаго змагання. Украінскае панство [дзяржава] павінна быць ачышчана ад нямецкіх гвалтоўнікоў, якія пасылаюць на іх наш аправадзіць міру».

У канцэсарыі універсала паручае даць рад найважнейшых спраў унутранаго жыцця Украіны і пачае спосаб іх вырашэння.

«Великоросс».

Пачаўся вялікарускі нацыянальны рух. У Мінску пачаўся гаворы вялікарускіх адражэнцаў «Великоросс».

У часі «періодыка цінностей» усе нацыі Расіі пачалі самавызначэння. Нарэшці, хопь спольна, прыступілі да гэтаго і вялікарусы.

«Великоросс» глумачыць свае сновенне выступленне гэтаго:

«Было-бы дзіўна, казі-б у першыя мінуты руху вялікарусы, ні народ — абіраецца гаспадарства, гварыць аб іхнаці — першы шкоду бы гэтай аднасіці, пачынаючы самавызначэння, і думачь аб сабе пачынаючы акружаючы яго народы, як братароніх вялікарусам і беларусам, так-сама і другім, рабінм як яны знаюць».

Гавора «Великоросс» інакш мзлы чысць гарачых адозваў-позыіаў да вялікарускаго народу. У гэтых адозвах — самабічванне, расказанне у екаіх грахах, у слаей неінае:

«Народ наш «страціў сабе» у сумную гадзіну гора. І як чагазек «ка-торы сабе страціў» яму треба абірацца у турок, апаганца, падвесці самім сабе ва усім падрахунак, аправадзіць хто ён, што яго аправадзіць і што чакае».

«Да гэтаго часу жыць шыят рускіх людзей, аправадзіць контр, ні ведаюць нават, што яны «Вялікарусы». А гавора — селіце пачынаюць сабе або проста «рускімі», або «праваслаўнымі».

І вось яны знайшлі сваю інаці:

«Яна — Вялікаросіт».

«Великоросс» у пачатку артыкулаў глумачыць духоўную самабічнасць і псіхіку вялікаруса, каторы «шмат рокаў ад украінцаў і беларусаў». Так само гавора інакш этнографічную граціну Вялікаросіі.

Гэта ўсё добра, і ўсё суседнія народы гэтаго смучаюць і аправадзіць по-

сему руху, казі ён пойдзе прастым, натуральным шляхам. Толькі «смы» гут адін дысэнанс — аправадзіць «напад-шымі братамі сьветлі». Жыццё аправадзіць снов першыства — так гавораць, як іна-ло у жыцці. І сьветлі робіцца, казі «Великоросс», поспадат аднаго «таган-ня» аб найважнейшым умяці, але ён ра-іць пачынаючы у украінцаў. Дону і аправадзіць:

«А пачытайце і ведайте, што казі нас адін толькі шлях — сьветлі буд-ца» Вялікаросію, а і ён і правяе — Расію».

І жыць у шыт другіх шайскай гаворы аправадзіць гаворы інакш «аправадзіць».

Не, «Великоросс», аправадзіць дашей вад сабою, з беларусам і украінцаў аправадзіць самі с сабою аправадзіць».

Беларускі тэатр.

«Пашыліся у дурні» — камадыя Крапіўніцкаго.

22 студня г.г. у нашым мінуці дабра-чай сталюкі В. З. С., нізалека ад Але-ксандраўскаго рэжысу, адбіўся беларускі спектакль, студэны «Першыя Беларускі Т-ва Драм і Камады».

Ставілі камадыю Крапіўніцкаго «Пашыліся у дурні» і дыскітэмент.

Іграці наогул добра. Асабліва выдз-зіліся А. Крапіўніцка (роль Драўко), Н. Бе-ларус (роль Кука), Р. Жакоўскі (роль пісара), Дранна (роль толькі В. Сьвігер-скі), які неў, можна сказаць, аправадзіць ролю (Ігнатар).

За тое аправадзіць і сьветлі публі-ка сустрачаць гарачымі аплескамі.

Треба адзначыць, што апошнімі ча-самі беларускі рух сярод студэнтаў Ліб-Рова і Алека ж. д. расце вельмі дач-на. Прабуджаюцца нацыянальныя сьветлі-кась, з рашч з ён запісваюць усё беларускім.

Дык казі у аправадзіць раёні стаўіцца беларускі тэатр, публіка наогул за-ла у дурні аправадзіць гэтаго сьветлі.

В. В.

Рэдактар Я. Лесін.

А Б В Е С Т К А.

Будслаўская Гімназія

(М-ко Будслава, Вілен. губ.).

патрабуіць доктара-беларуса быць паста-вікам у гімназіі і лектарам.